

Spor etter fisk, datamaskiner, ord og tid

Thomas Hylland Eriksen

I et par-tre år har jeg skrevet en månedlig spalte i *Magasinet*, Dagbladets lørdagsbilag. Tanken bak spalten er at samfunnsvitere skal bruke sine fagkunnskaper på andre måter enn de er vant til. Ideen er ... glimrende. Sjangeren er mini-essayet. Maksimumslengde er 5000 tegn. Det er vanskeligere å skrive kort enn langt, og jeg bruker nesten alltid like lang tid på å stryke som på å skrive. Her er noen spor. Jeg husker ikke nøyaktig når de stod på trykk, og derfor er listen alfabetisk og ikke kronologisk. Mer kommer når jeg får ryddet i harddiskene mine.

Oktober 2007
THE

For mye

De siste årene har jeg tenkt stadig mer på Felix Bartholdy. Det er kanskje rart, for det er godt over tyve år siden jeg hadde noe særlig med ham å gjøre. Likevel er det som om han presser seg på, innstendig hviskende, og prøver å fortelle meg noe som er viktig for oss begge. Det kan skje når jeg står og pusser tennene mens jeg forsøker å lese et avsnitt eller to i en fagbok. (Dette er ikke noe jeg gjør daglig, men det ville være løgn å si at det aldri forekommer.) Det kan skje mens jeg sitter på trikken og retter eksamensbesvarelser. Det kan også skje mens jeg bestiller bøker fra Amazon klokken ett om natten, eller -- særlig -- når jeg henter de samme bøkene på posten og funderer over når jeg skal få tid til å lese dem.

Det var i første kapittel av Tor Åge Bringsværds *Syusoverskens dystre frokost* at jeg traff Felix Bartholdy for første gang. Der står han på et fortau i New York med en plastpose i høyre hånd og en kassalapp i lommen. Posen inneholder åtte bøker han nettopp har kjøpt. Med desperasjon i stemmen spør han forbipasserende: «Men kan noen si meg når i helvete jeg skal få tid til å lese det alt sammen?» Felix Bartholdy har regnet ut at hvis han leser to bøker i uken, 104 i året, vil han være 83 år gammel innen han har rukket å lese alle bøkene han har stående hjemme. Men -- innser han -- han fortsetter å kjøpe bøker. Snart vil han bli nødt til å bli 200 år. Men det kommer aldri til å gå. «Jeg blir aldri 200 år. Røyker for mye. Det er det som er feilen.»

Det går galt med Felix Bartholdy. Han havner på et hustak, hvor han blir sittende og skrive tall på lapper som han kaster ut i vinden. Han prøver å tømme hjernen for ord. Det tidligere så velordnede lageret av setninger og ideer, «stuet pent bort i krukker og containere», hadde eksplodert. Alt hadde begynt å blande seg, «løsrevne ord og frynsete bokstaver».

Skildringen av Felix Bartholdys sammenbrudd er fremdeles en av de beste litterære fremstillingene av informasjonsflommen jeg kjenner til. Mindre imponerende blir den ikke av at den er skrevet i 1976, altså på en tid da blysats og énkanalfjernsyn fremdeles var blant oss.

Det er ikke nytt at det finnes for mange tekster i verden. For over 250 år siden uttrykte Holberg bekymring over at folk leste for mye, slik at de fikk for lite tid igjen til å tenke selv. Og på samme måte som i dag, klaget 1800-tallets anmeldere over at det var for mange bøker i omløp. Helt siden boktrykkerkunsten tok av i Europa på slutten av 1400-tallet, har maktøverne vært bekymret over at kunnskapsproduksjonen kom ut av kontroll.

Og likevel vil det bli skrevet og publisert mer i år enn i fjor, mye mer enn i forfjor, og enormt mye mer enn i 1955. Elektronisk teknologi har gjort det billig og lett å produsere tekster. Det er ikke mer enn en mannsalder siden blysatsen fremdeles var kurant teknologi -- i dag gir den assosiasjoner til Jules Verne og Victoriatiden -- og stadig flere bøker blir nå trykt digitalt, altså med et minimalt antall bindeledd mellom forfatterens tekstbehandler og den ferdige boken. Og mengden av utrykte, men masseproduserte tekster på Internett vokser vilt, men selv de mest begeistrede spør seg av og til hvordan i huleste de skal finne frem i jungelen når den begynner å tette seg til for alvor. Nettet er så demokratisk at dets eneste smaksdommere og kvalitetskontrollører er brukerne. Antallet Internettbrukere passerte visstnok én milliard ved juletider.

Av og til føles det som om verden er i ferd med å sprenges av informasjon. Sikkert er det iallfall at informasjonsveksten er mye raskere enn befolkningsveksten. Det er mer enn

nok til alle. Mye av stoffet er gratis eller nesten gratis, og det er lettere å få ut til «sluttbrukerne» (altså leserne, lytterne og seerne) enn rent drikkevann og morsmelkserstatning.

Vi mennesker prøver å fylle våre liv med noe meningsfylt, noe som gir en retning kanskje, noe som gjør det mulig å forstå hvem vi er og hvor vi befinner oss, og i beste fall hvor vi skal. I vår kultur er det et dogme at lesning hjelper. For et medlem av den Dagbladlesende middelklassen, ville det å si at man prøver å lese så lite som mulig, være det samme som å innrømme at man synes sex er kjedelig.

Filosofen Arild Haaland har foreslått at man ikke skal drepe flere mennesker enn man er i stand til å spise. En slik regel ville ha hjulpet. Syphilia Morgenstjerne har på sin side foreslått en lignende regel om tekstproduksjon: Hvert individ får ved fødselen tildelt en kvote -- vi kan jo kalle det en utslippskvote -- på 500 sider. Hvis man skriver mer, må man dementere noe av det man har skrevet tidligere. Problemet med en slik ordning er at ordrike fagbokforfattere ville tuske til seg kvotene til godtroende fiskere og matematikere for en billig penge, og blant de skjønnlitterære ville forfattere av mursteinsromaner kjøpe størstedelen av poetenes kvoter for noen flasker rødvin. På et globalt nivå ville vi i de rike landene kjøpe kvotene til fattige afrikanere for knapper og glansbilder.

Kanskje det er nettopp dette vi gjør?